

Innspill til tiltaksplaner for villrein - Hvordan bedre forholdene for villreinen i Rondane?

TILTAK: BEVARING AV KRYSNINGSKORRIDOR INN OG UT AV I HEDMARKSVIDDA VÅTMARKSSYSTEM

Finn Audun Grøndahl og Harald Bolstad
31. mai 2023

(foto viser noen dager gammelt krysningssted for villrein ved Åstaelva i Hamar kommune, 6. mai 2023)

BEVARING AV KRYSNINGSKORRIDOR INN OG UT AV I HEDMARKSVIDDA VÅTMARKSSYSTEM

En kort strekning på ca. tre km har i årene 2021, 2022 og 2023 vært benyttet av villrein som krysningssted av både Åstaelva og en brøytet bilveg *før kalving* for antatte simleflokker i forbindelse med deres trekk inn i Hedmarksvidda våtmarkssystem. Krysningene har disse årene skjedd innenfor Ringsaker og Hamar kommuner. Vi antar at denne strekningen har vært brukt som krysningssted de siste 20-30 år. Dersom denne krysningspassasjen stenges på grunn av økt hyttebygging eller annen forstyrrende virksomhet, kan et relativt stort kalve- og sommerbeiteområde falle ut av bruk. Dette dreier seg om Ringsaker, Hamar og til dels Løten kommuner. Det er bare korte strekninger som i dag er frie for hytter i dette området. På nærmest mirakuløst vis har reinen funnet en slik «åpning» og gitt adgang til et nytt kalve- og sommerbeiteområde. Når dette sist var i bruk av rein er ikke kjent lokalt. Grøndahl & Granberg (2014) og Grøndahl (2017) har beskrevet reinens bruk av myrområdene sør for Åstaelva som av relativt ny dato. Det har her etablert seg en tradisjon, tillært fra mor til kalv, som har vedvart de siste 20-30 år. Sannsynligvis er det snakk om en re-etablering. Store deler av fjelltraktene i Ringsaker og tilgrensede områder i Lillehammer og Øyer er sterkt bebygget med hytter og dermed mistet fullstendig sin åpenbart opprinnelige funksjon som leveområder for rein i deler av året. Kun ett og annet stedsnavn er tilbake.

I deler av myrstrekningene som villreinen i dag benytter sør for Åstaelva har status som naturreservater og ble i 2011 satt på listen over Ramsar-områder. Dette må sees som et unikt europeisk Ramsar-område ved at det benyttes som kalvingsområde for villrein (det er trolig få Ramsar-områder i Norge som benyttes som kalvings-område for villrein). Trekket inn i myrkomplekset skjer i overgangen april/mai på skareføre. Kalving skjer i områder med lite menneskelig aktivitet selv det ligger nært store hyttekonsentrasjoner. Simlene observeres innenfor et begrenset «kjerneområde» mens bukkene observeres over et vesentlig videre område, enkeltvis eller i små grupper. Villreinen oppholder seg i området i hele vekstperioden. Det skjer trolig også inn- og utvandring ved kryssing av Åstaelva gjennom sommersesongen, noe som trolig er grundig dokumentert gjennom NINAs undersøkelser med GPS. Simleflokker som krysser Åstaelva etter kalving antas å skje i god tid etter at vårfloppen er over slik at kalvene har vokst seg store nok til å gjennomføre kryssing av elva.

Myr- og skogområdene sør for Åstdalen i Ringsaker, Hamar og til dels Løten kommuner kan bli oppfattet som et randområde av mindre betydning. Her finnes ikke fjell, kun myr, vann og skog. Reinens faktiske tilhold over de siste 20-30 år tilsier derimot at denne delen av Rondane Sør Villreinområde også er viktig og må sikres spesielt når det gjelder trekkveiene. Myr- og skogtraktene i den sørligste delen er stille og fredelige med lite menneskelige forstyrrelser for reinen. Her finnes også gode beiter og kanskje spesielt gode for bukkene som ferdes over større områder og kan finne fram til spesielt gode beiter. Derfor har også observasjonene vist at dette området har blitt tatt regelmessig i bruk av alle kategorier rein (Grøndahl & Granberg 2014). Det vil være en STOR tragedie dersom denne nye trekktradisjonen faller ut ved at kunnskap ignoreres av planmyndigheter. Her er fem konkrete tiltak som kan motvirke dette:

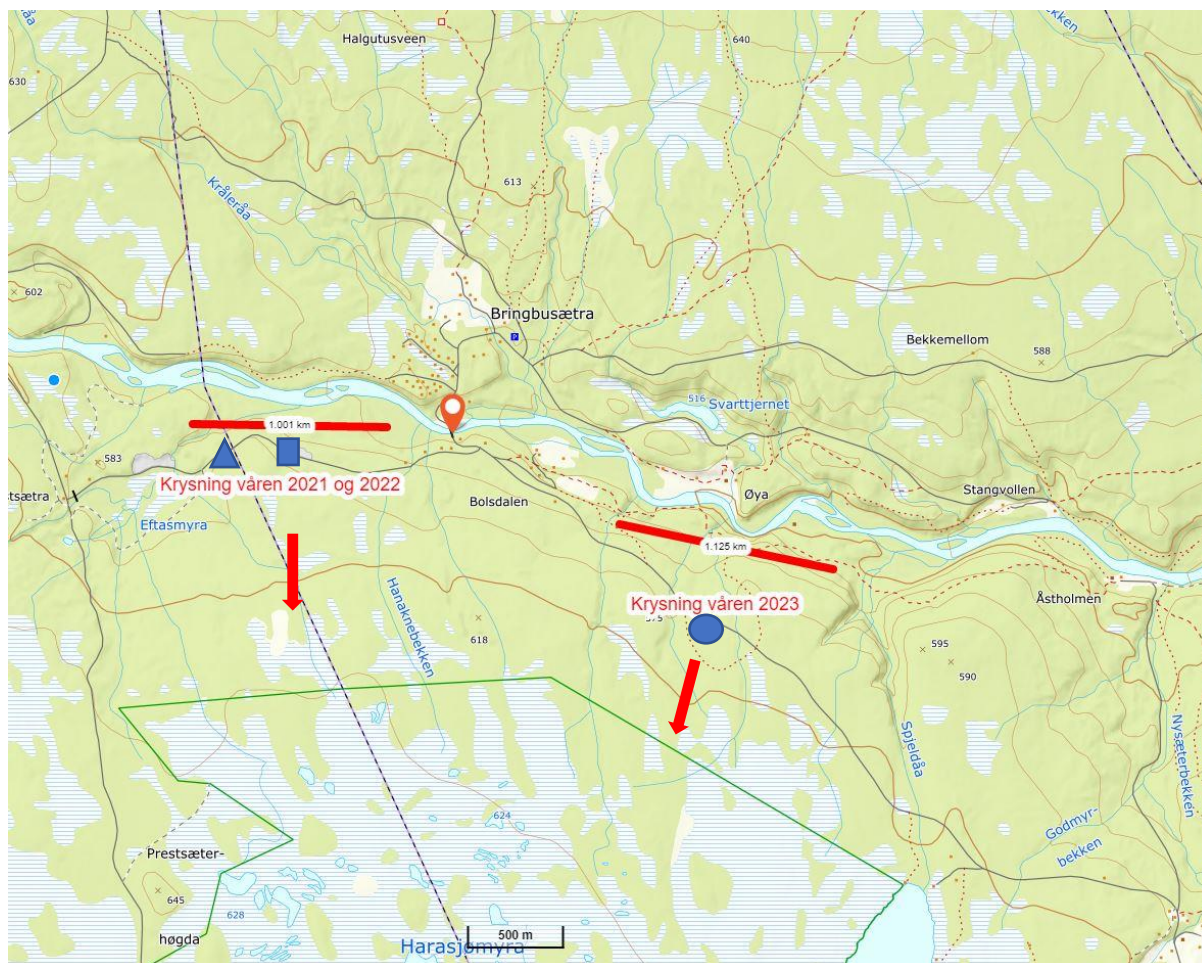
- Trekk- og kalvingsområdet: 1) innarbeides i den pågående tiltaksplanen for Rondane 2) registreres i gjeldende databaser om villrein som svært viktig for stammen i Rondane sør 3) innarbeides i kommunal plan og i regional plan dvs. som en del av nasjonalt villreinområde
- Bukkenes sommerbeiter skjer over et større område og må gis tilsvarende vektlegging som trekk- og kalvingsområdet
- Det etableres et overvåkingsopplegg for å klarlegge utstrekningen av området enda nærmere både i øst-vest retning og nord-sør retning
- Ingen nye tekniske inngrep og/eller tilrettelegging for økt ferdsel i dette området

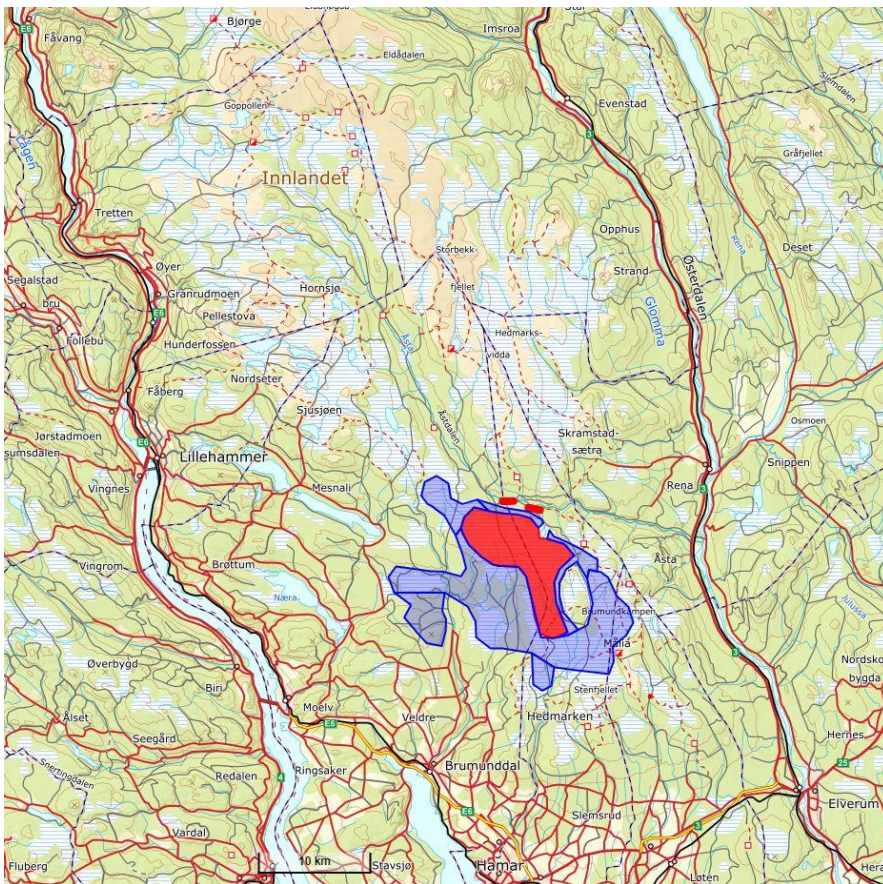
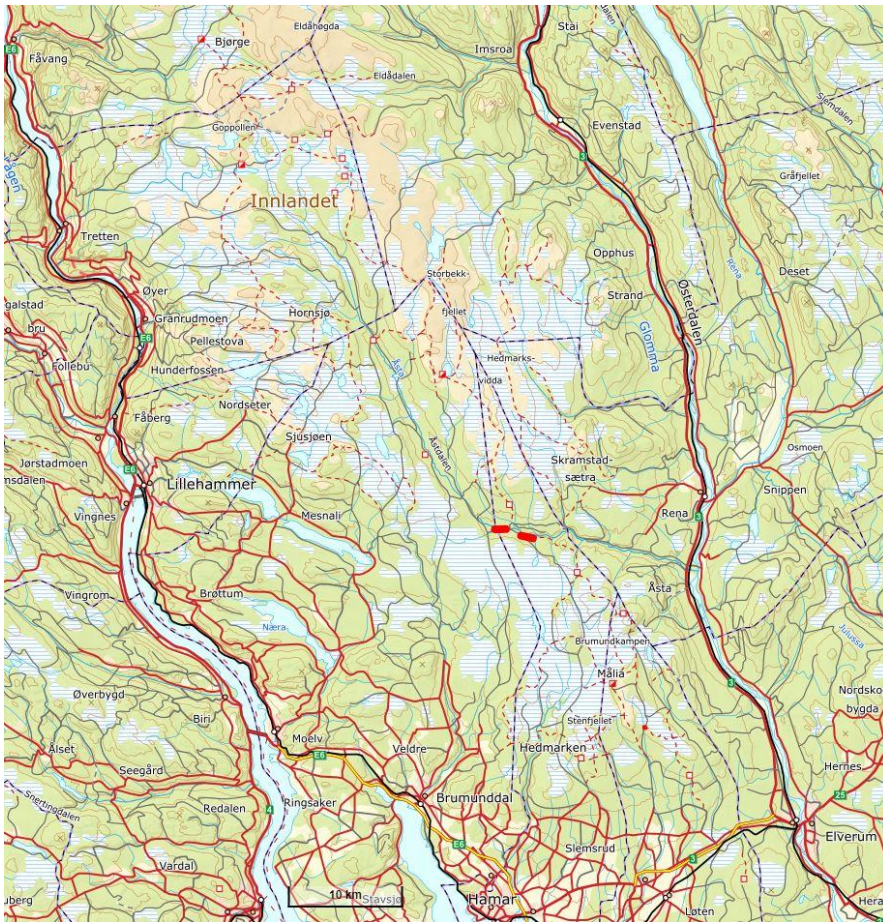
I slutten av april og tidlig mai bærer snøen godt i kalde netter og reinen forflytter seg enkelt ned fra fjellet og inn i de lavereliggende myrområdene (450-650 moh.).

Tabell viser registrerte kryssninger for årene 2021-2023

Sted	Dato registrering	Antatt kryssningsdato	UTM koordinater UTM-sone 33	Registrert av
Maurbakken Ringsaker kommune	1.mai 2021	Ca. 28.-30. april	Nord 6780214.86 Øst 286222.09	H. Bolstad FA. Grøndahl
Eggedal Hamar kommune	30. april 2022 (svært lite snø)	Ca. 26-28. april	Nord 6780300.39 Øst 286339.27	H. Bolstad FA. Grøndahl
Øya Hamar kommune	6. mai 2023 (svært mye snø!)	Ca. 30. april – 4. mai	Nord 6779385.30 Øst 288935.84	H. Bolstad FA. Grøndahl

Kart viser krysningssteder innenfor Ringsaker og Hamar kommuner for flokker som er ut fra spor antatt å være 15-30 dyr. Dyrene har på denne strekningen vandret rett inn i Harasjømyra naturreservat og del av Hedmarksvidda våtmarkssystem. Trekant=2021, firkant=2022, sirkel=2023.

Kart øverst viser krysningsstedene registrert 2021-2023. Kart nederst krysningssteder sammen med simlens områder i rødt og bukkeobservasjoner i blått

Bukkene finner fram til næringsrike beiter i de vide myrstrekningene. Her får de beite oftest temmelig uforstyrret fram til moltetida. Her fotografert midtsommers i området Bergsbutjernet i Ringsaker kommune (utenfor Hedmarksvidda våtmarksystem)

Fostringsflokkene bruker en mer begrenset del av myrkomplekset. Flokkene krysser også grusveger med biltrafikk til hytteområder gjennom sommeren. Dette foto er tatt i moltetida, 31. juli 2017 i Endlausmyra naturreservat, innenfor Hedmarksvidda våtmarksystem (48 dyr derav 11 kalver, resten simler)

Det er en fantastisk naturopplevelse å støte på reinen i et slikt landskap som i dette tilfellet er Hedmarksvidda våtmarkssystem og Ramsar-område. Dette ligner mye på en situasjon i Karelen med skogsrein (underarten *Rangifer tarandus fennicus*).

Kilder:

Grøndahl, F. A. & Granberg, P. 2014. Villreinen i Ringsaker og Hamar. Villreinen - Årbok for Villreinrådet i Norge. S. 46-50

Grøndahl, F. A. 2017. Nødvendig fokus på trekkveger. Villreinen - Årbok for Villreinrådet i Norge. S. 81

.....
Fotos: Finn Audun Grøndahl og Harald Bolstad

Kart: Statens kartverk

Kontaktinfo:

Harald Bolstad: bolstad@fjellstyrene.no

Finn Audun Grøndahl: finn.audun.grondahl@randsfjordmuseet.no